

SAKSBEHANDLERE
Sissel Ramstad Skoglund
Hege Sejnæs Eilertsen

VÅR DATO
25.11.2021

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
21/06198-2

DERES REF.

DERES DATO

Museene i Sør-Trøndelag - MiST
Felles postmottak Postboks 6289 Sluppen
7489 TRONDHEIM

Att: Karen Espelund

Nytt kunst- og designmuseum i Trondheim - mulighetsstudie for utbygging ved Trondheim kunstmuseum - Riksantikvarens foreløpige vurdering

Vi viser til brev fra Dyrvik arkitekter AS datert 4.11.2021, der de på vegne av MiST ber om Riksantikvarens vurdering av mulighetsstudie for utbygging ved Trondheim kunstmuseum. Dette ble også diskutert i møte 3.11.2021.

Riksantikvaren uttaler seg her kun som fagmyndighet for «Middelalderbyen Trondheim», Nidaros domkirke og Erkebispegården. Vi understreker likevel at andre kulturminner av nasjonal verdi kan bli berørt ved en eventuell utbygging. Det er viktig å se kulturminner av ulik vernestatus innenfor et kulturmiljø som en helhet.

Bakgrunn for saken

Trondheim kunstmuseum og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum har begge behov for større lokaler. Museene i Sør-Trøndelag (MiST) har arbeidet med en mulighetsstudie for sammenslåing av de to museene, som bl.a. omfatter en utredning av lokaliseringmuligheter. Ett av alternativene er utbygging ved dagens kunstmuseum i Bispegata.

Det har vært avholdt flere møter med antikvariske myndigheter, senest 3.11.2021, der volumstudier som illustrerer ulike alternativer for utbygging ved Trondheim kunstmuseum ble presentert. MiST ønsker en skriftlig tilbakemelding fra Riksantikvaren om dette tomtealternativet.

Beskrivelse av utbyggingsalternativene

Det er presentert fire utbyggingsalternativer ved Trondheim kunstmuseum med ulik grunnflate, plassering og høyde og med ulik grad av utbygging av arealer under bakken.

En premiss for samlokalisering av de to museene er et samlet bruttoareal på 11 200 m². Alle fire alternativer inkluderer eksisterende museumsbygg og Bispeboligen/Trondhjem kunstforening/Ni muser. Disse to byggene tilsvarer til sammen et bruttoareal på 3200m². Skissert nytt utbyggingsareal under bakken ligger mellom 1600 og 3820 m². Grunnflate over bakken ligger mellom 1600 og 2750 m². Høyden på byggene varierer fra 2-4 etasjer, med ulik plassering sørvest for eksisterende museumsbygg.

Kulturminner som blir berørt av tiltaket

En utbygging ved Kunstmuseet i Bispegata med plassering av nødvendige volum sørvest for eksisterende museumsbygg, vil berøre «Middelalderbyen Trondheim», Nidaros domkirke og Erkebispegården, samt kulturmiljøet som disse er en del av, som har nasjonal verdi.

«Middelalderbyen Trondheim» er et automatisk fredet byanlegg fra middelalderen. Byens mer enn 1000-årige historie har satt spor etter seg i form av kulturlag under dagens bakkenivå. Kulturlagene inneholder rester av bebyggelse, kirkegårder, gater, gårdsplasser og åkerlapper, samt husholdningsavfall, rester etter produksjon og handel og gjenstander fra folks daglige liv. I tillegg finnes det spor etter et eldre jordbruksfunn fra jernalderen. De arkeologiske levningene er de eneste kildene vi har til kunnskap om menneskelig aktivitet i jernalderen, og til mange sider av bysamfunnet i middelalderen og tidlig moderne tid. De er derfor uvurderlige og uerstattelige.

Domkirkeplataet ble for ca. 2000 år siden rammet av et leirras. Raset førte til at området ble dekket av et leirelag som stedvis er flere meter tykt. Det er registrert spor etter menneskelig påvirkning av landskapet fra tiden før raset gikk. Rasleira må derfor regnes med som kulturlag for å fange opp hele historien om menneskelig aktivitet på Nidarnes-halvøya.

Fra tiden etter raset er det dokumentert spor etter kontinuerlig jordbruksaktivitet på Domkirkeplataet og vestover på Kalvskinnet. Det har ligget en stor gård i området, en bosetning som fortsatt eksisterte, men adskilt fra kaupangen, da denne ble etablert på 900-tallet. Da byen vokste utover 1000- og 1100-tallet, forble dette området utenfor den regulære bebyggelsen. Her etablerte kirken og kongemakten seg. Mot slutten av 1000-tallet ble Kristkirken, forgjengeren til Nidaros domkirke, bygget her. På denne tiden hadde Harald Hardråde ifølge sagaen også flyttet

kongsgården hit. Etter opprettelsen av erkesetet i Nidaros ble Erkebispegården påbegynt, og Kristkirken ble revet til fordel for den nye domkirken. Tidligere var det sannsynligvis en bispegård tilknyttet anlegget, trolig representert av arkeologisk påviste bygningsrester nordvest for domkirken.

Det er også gjort funn på Domkirkeplatået som assosieres med jernaldergraver, noe som tyder på at et gravfelt tilknyttet gårdsbosetningen har ligget i området. En gravrøys fra førromersk jernalder ble for noen år siden avdekket på den katolske kirkens tomt vest for Prinsens gate.

Store deler av det kirkelige komplekset som vokste fram fra 1000-tallet av eksisterer fortsatt i dag og formidler en viktig historie fra tiden før reformasjonen da kirken var et maktsentrum.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvarens foreløpige vurdering er at alle de fire utbyggingsalternativene ved dagens kunstmuseum innebærer uakseptabelt stor negativ innvirkning på både kulturmiljøet, automatisk fredete bygninger og arkeologiske kulturminner.

Utbyggingen vil medføre behov for utgraving av et minimumsareal på 1600 m². Dette er et meget stort areal i et område der det kan forventes at kulturlagene i det store og hele er intakte, stedvis til stor dybde. Kulturlagene i området innehar potensial for unik kildeverdi knyttet til viktige kirkelige og kongelige institusjoner i middelalderen og til jernaldersamfunnet som eksisterte før byen ble grunnlagt. Det er i utgangspunktet forvaltningens målsetting at arkeologiske kulturminner skal bevares der de ligger (in situ) i tråd med bestemmelser i *Europeisk konvensjon om vern av den arkeologiske kulturarv* (Valettakonvensjonen), ratifisert av Norge i 1995. Ved fjerning av arkeologiske levninger innenfor et stort sammenhengende areal, fratrar vi i prinsippet framtidige generasjoner muligheten til å undersøke kulturminnene med utgangspunkt i egne problemstillinger og prioriteringer, som kan være andre enn våre.

Hver for seg står både Nidaros domkirke og Erkebispegården i en særstilling som kulturminner, og sammen utgjør de et helt unikt kulturmiljø i Norge. Nidaros domkirke er Norges ypperste middelalderkatedral både i alder, størrelse og utforming, samt at Olav den hellige, kongen som kristnet landet, lå begravet der og gjør det muligens fortsatt. Kulturmiljøet går tilbake til en tid da Norge var katolsk og Erkebispegården var Erkebiskopens bolig og administrative sentrum. Anlegget er Nordens eldste stående profane steinbygning og har en lang og sammensatt bygningshistorie. Selv om det nok lå mindre hus innenfor en viss nærhet til kirken og Erkebispegården i middelalderen og århundrene etterpå har de ikke ligget tett på, og var lave og

mindre konstruksjoner. Å bygge inn området, og spesielt kirken, mot vest-nordvest vil føre til en forringelse av både opplevelsen av kirkestedet og forståelsen av hva dette miljøet har representert. Alle de fire alternativene på arealene knyttet til Kunstmuseet vil i stor grad føre til en fortetting av arealene tett opp mot domkirken og hindre opplevelsen av kirkestedet fra vest.

Automatisk fredete kulturminner er, i kraft av sin alder og informasjonsverdi, de viktigste kildene til vårt lands historie. Hovedregelen i kulturminneloven er at ingen må sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner. På bakgrunn av de store nasjonale verdiene som knytter seg til Middelalderbyen, Nidaros domkirke og Erkebispegården vurderer vi arealene knyttet til Kunstmuseet som lite egnet for utbygging.

Det er presentert to lokaliseringalternativer som ikke vil innebære konflikt med automatisk fredete kulturminner - Leüthenhaven og Dora II på Nyhavna. Disse alternativene åpner for at det er mulig å realisere planene om et nytt, sammenslått museum uten at det fører til tap av nasjonale kulturminneverdier.

Konklusjon

Det er Riksantikvarens syn at en utbygging som foreslått ved Trondheim kunstmuseum vil føre til et uakseptabelt stort tap av automatisk fredete arkeologiske kulturminner og utilbørlig skjemming av Nidaros domkirke og Erkebispegården. Vår klare anbefaling er derfor at dette alternativet skrinlegges til fordel for videre utredning av Leüthenhaven og Dora II.

Vennlig hilsen

Elisabeth Dahle (e.f.)

Avdelingsdirektør

Harald Ibenholt

seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Eli Grønn/ Karen Espelund/ Mette Bye, Trondheim kommune, Postboks 2300
Torgarden, 7004 TRONDHEIM/ Heike Schmidtko, Trøndelag fylkeskommune, Fylkets hus,
Postboks 2560, 7735 STEINKJER